

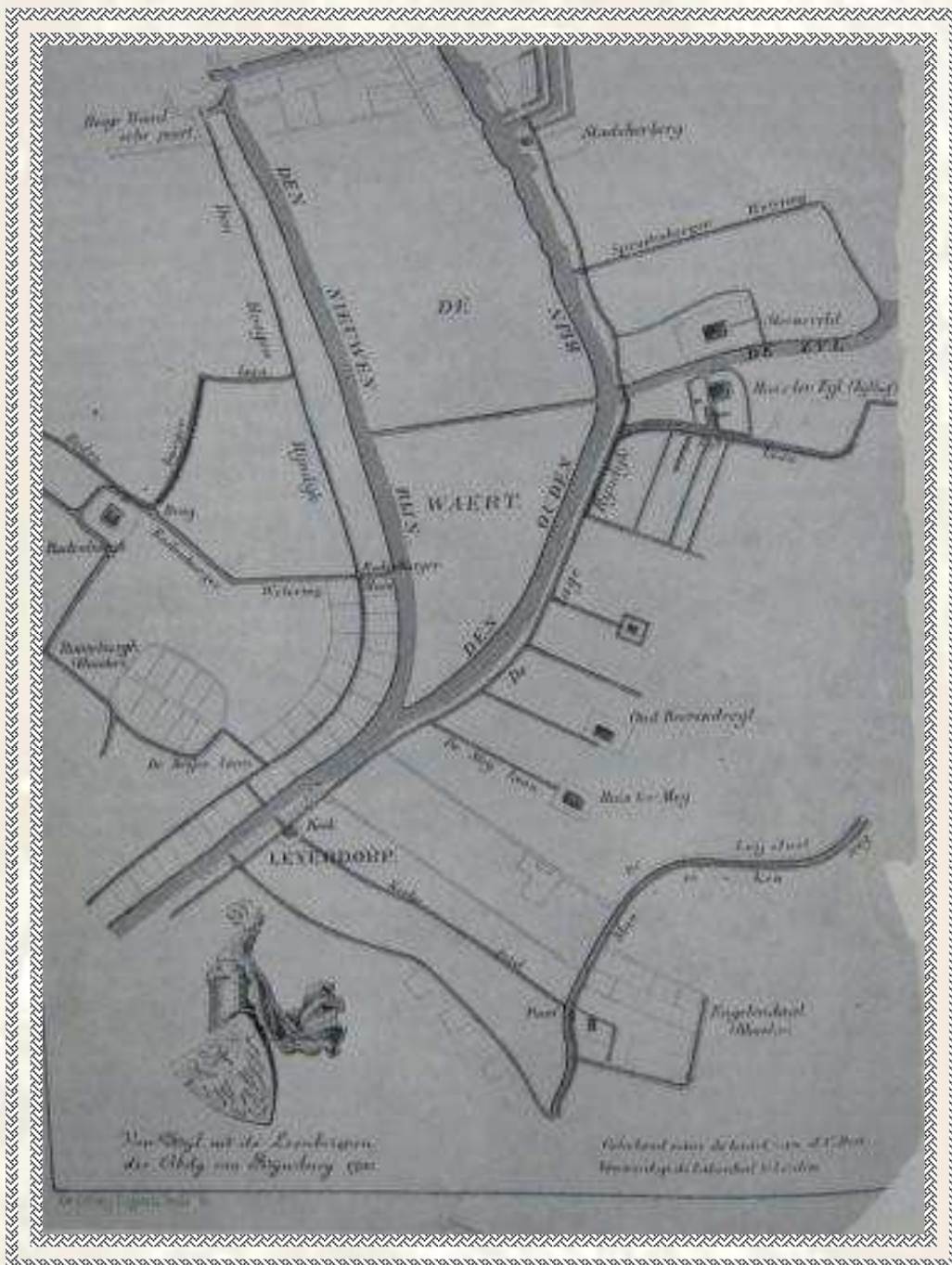

Geschiedenis

De geschiedenis van het Waardeiland. Aflevering 7.

Geschreven en de foto's, met dank aan het Leids Regionaal archief, geleverd door N. Oudshoorn

Ongeveer 500 tot 300 jaar voor Christus ontstond het Waardeiland. Door de oude zand- en kleirug in het landschap heeft de Oude Rijn, toen nog een rivier om rekening mee te houden, zich voorzien van een omleiding. Deze omleiding kennen wij nu als de Nieuwe Rijn. De Oude Rijn was zeker in die tijd een belangrijke rivier, die uitmondde in de Noordzee, en waar de getijden een belangrijke rol speelden. Door deze getijdenrivier werd veel materiaal, zand en klei uit de Noordzee op de oevers afgezet.

Ongeveer 700 jaar na Christus was een groot deel van het oude stroomgebied al in land veranderd.

In de twaalfde eeuw was het afgelopen met de getijdenrivier; de uitmonding in Katwijk was verzand.

Doordat de rivier zijn water dan niet meer kwijt kon in de Noordzee, ontstond er in het Rijnland een probleem; water overlast.

Dit dwong de bestuurders rond de Oude Rijn tot samenwerking, waardoor in 1253 het Hoogheemraadschap van Rijnland ontstond.

Nog voor deze tijd, aan het eind van de 11e eeuw, werden de riviertjes de Zijl en de Does verbreed en gekanaliseerd om de enorme hoeveelheden water via de toenmalige Haarlemmermeer naar de Zuiderzee af te voeren.

Doordat aan de zuidzijde van de rivier meer afzetting had plaatsgevonden dan aan de noordzijde, ontstonden de Hoge (later Hoge Rijndijk) en de Lage (later Lage Rijndijk) zijde van de Oude Rijn.

Ook komt dit nog naar voren in de naam Hoge Woerd, deze ligt immers in het verlengde van de Hoge Rijndijk.

De oude zand en klei rug is nog steeds duidelijk waarneembaar, fietsers die even naar het midden van de Breestraat rijden weten dat maar al te goed, het is nog altijd een flinke bult die genomen moet worden in ons vlakke land.

Ook is dit goed waarneembaar wanneer U vanaf de Breestraat, de oude Hoge Rijndijk, door een van de stegen loopt naar de Nieuwe Rijn.

Het Westelijke deel van het Waardeiland in het centrum van de oude binnenstad, draagt de naam het Hoge Land.

De Oude Rijn scheidt zich in het oosten bij Leiderdorp, in de Oude en Nieuwe Rijn, de historische naam voor deze plaats wordt dan ook het "Scheid" genoemd.

Dwars door Leiden, in het hart van de stad, onder de Vis en de St. Jansbrug, bij V&D voor de deur komen de Oude en de Nieuwe Rijn weer bij elkaar.

Op deze plaats dus, van hier uit gezien aan de andere kant van het toenmalige Waardeiland, die nog niet was doorsneden met sloten singels en kanalen, vinden we ook de plek waar rond de 11e eeuw Leiden ontstond, op de zuidoever van de Oude Rijn, waar zich nu het stadhuis bevindt. Gebouwd op de hoge zijde, dan hield je in elk geval droge voeten.

Deze werd beschermd door toen pas gebouwde Burcht op het Waardeiland, waar deze rivieren weer bij elkaar komen.

Tot in de middeleeuwen was dit ook de enige plek tussen Utrecht en de kust waar van de noordkant (Lage Rijndijk) naar de zuidkant kon worden overgestoken, waardoor de Vis en de St. Jansbrug van cruciaal belang waren. Vanaf dat moment is de Waard dan ook eigenlijk geen eiland meer.

Tot ver in de vijftiende eeuw vinden we op oude kaarten van Leiden de benaming Waardeiland terug, wellicht was U er nooit zo mee bezig, wanneer U hier op het Waardeiland om U heen keek, maar toch, het hele Waardeiland is een historische plek en heeft een cruciale rol gespeeld in de vroeg middeleeuwse ontwikkeling van de stad .

Doordat Leiderdorp net als Zoeterwoude en Oegstgeest in tegenstelling tot Leiden, erg veel grond bezaten, was dit deel van het Waardeiland,- bijna tot aan de huidige Zijlsingel - en groot deel van de Kooi en de hele Merenwijk, Leiderdorps gebied.

In 1920 is het allemaal goed gekomen toen deze gebieden door Leiden werden geannexeerd.

Zoals U op het kaartje kunt zien, werd het Waardeiland gescheiden van het andere deel, door een smalle sloot, in het verlengde van de Zijl.

Deze sloot is in 1919 is verbreed om een goede vaarweg mogelijk te maken tussen het Rijn en Schiekanaal, die al was gegraven in 1912 en de Oude Rijn. De verbreding van deze sloot tot de vaarweg die we nu kennen is ten koste gegaan van een flinke strook grond van het Waardeiland.

Tijdens deze operatie is ook besloten de noordelijke hoek van het waardeiland een stuk af te graven ten behoeve van de scheepsvaart.

Wanneer U op de Spanjaardbrug gaat staan, moet U zich voorstellen dat de rechteroever de historische grens was van een sloot die ongeveer 4 meter breed was.

Dit is duidelijk te zien op het bijgaande kaartje, ook is hierop te zien welke hap er van de hoek af is gehaald.

Op deze hoek van het eiland waar nu ongeveer de huizen staan van de Krefeldlaan, was de scheepswerf van de Gebr. Boot gevestigd.

Foto 2.

Op foto 2, genomen vanaf de plek waar nu de jachthaven is aan de Adm. Banckertweg op het industrieterrein de Waard, zien we de scheepswerf, met woonhuis en bijgebouwen, rechts zien we de helling waar aan een schip gewerkt wordt.

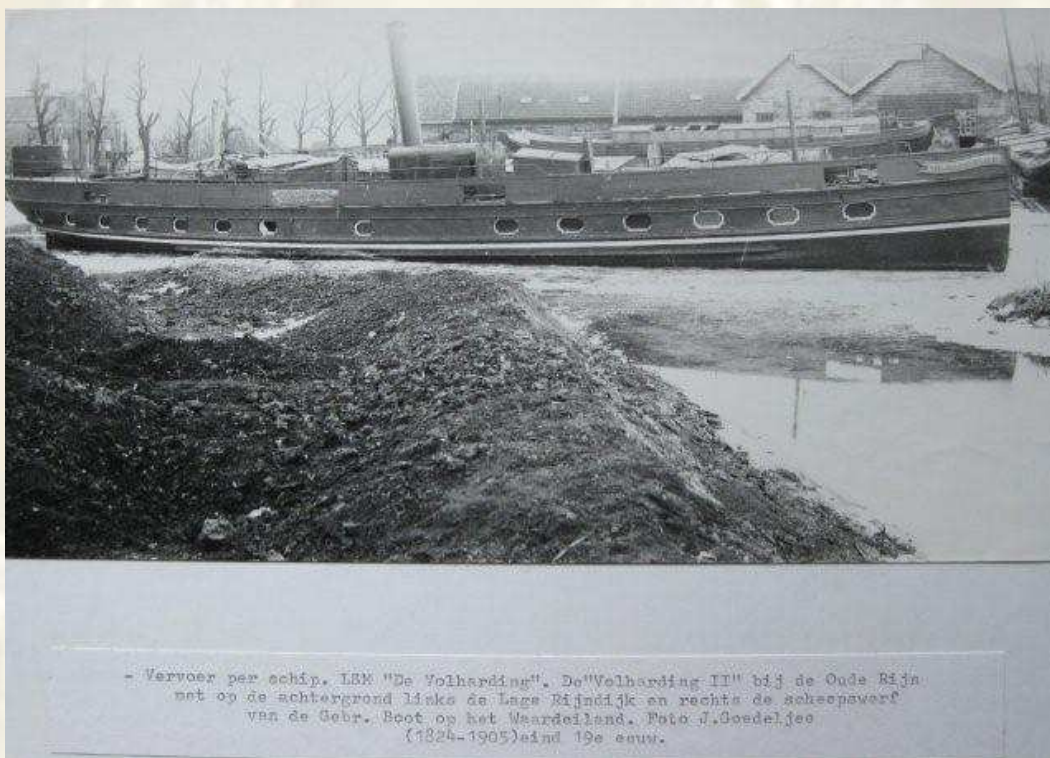
Op foto 3 zien we de scheepswerf weer, maar dan zonder veel activiteiten, gezien het aantal hellingen was het beslist zeker voor die tijd een zeer behoorlijk bedrijf. Circa 1919 is de werf verplaatst naar de Zijl, ingang Sumatrastraat, in verband met de verbreding van deze sloot tot Rijn en Schiekanaal.

Foto 3.

Door deze verbreding in 1919 heeft het Waardeiland dan ook zijn definitieve vorm gekregen zoals wij die nu kennen.

Foto 4.

Op foto 4 met op de voorgrond het motor schip de Volharding 2, zien we links boven, het huis, nu wit geschilderd op de hoek van de Zijlkade en de van der Valkbouwanweg die toen zoals het eigenlijk nu ook nog zou moeten, gewoon de Lage Rijndijk heten.

Ook op deze foto zien we dat het huidige Rijn en Schiekanaal nog niet was gegraven alleen het eeuwenoude slootje lag hier toen.

Deze foto's van Goedeljee zijn genomen aan het eind van de 19e eeuw.

Het stoomschip de Volharding behoorde tot de vloot van Rederij de Volharding en rond de eeuwwisseling vanuit Leiden op Amsterdam, Gouda en de Rijnstreek voer.

De deze periode had de rederij die kantoor hield op de Haven, 18 stoomschepen in de vaart.

Vanaf dezelfde plek hebben we ook een mooi uitzicht op de Spanjaardsbrug met daar achter de Zijl.

Aan de andere kant, de zuidkant van het eiland, aan de hoge zijde, tegenover het Utrechtse Jaagpad Hoge Rijndijk, circa 100 meter vanaf het Rijn en Schiekanaal de scheepswerf de Rhijnstroom van de Familie van Ulden.

Foto 5

Zoals we kunnen zien, op foto 6, met de in 1908 gebouwde watertoren, lag deze scheepswerf op de plek van de huidige jachthaven.

Deze foto genomen circa 1970, geeft een mooi overzicht van de toenmalige activiteiten

Foto 6.

Bij mijn onderzoek naar de geschiedenis van het Waardeiland kwam ik in het Regionaal Archief in Leiden de volgende foto's tegen die vaak voorzien van een onderschrift een mooi beeld geven van de recente ontwikkelingen op het Waardeiland.

(Voor deze foto's hebben wij een apart fotoalbum ingericht. Zoals gewoonlijk vindt u deze bij de Galerij onder de nieuwe rubriek [oude foto's](#), de webmaster.)

De geschiedenis van de K.N.G., de Grofsmederij, die zich in 1898 op het Waardeiland vestigden, vindt U onder het kopje, K.N.G., van deze site. Hier vindt U ook de geschiedenis van de Kettingbrug.

Door het plaatsen van deze brug in 1899, hield het Waardeiland op om in de strikte zin van het woord een eiland te zijn. Tot dat jaar 1899, was het alleen mogelijk om het eiland met een pontje of boot te bereiken.

Ik wens U er veel plezier mee.

Nick Oudshoorn
Krefeldlaan 18
Leiden.